

EDUKACJA DLA BEZPIECZEŃSTWA

STRATEGIA BEZPIECZEŃSTWA NARODOWEGO – SPOŁECZNE I GOSPODARCZE WSPARCIE WYKONAWCZE

2

Marek ILNICKI
Jakub KUFEL
(redakcja naukowa)

Poznań 2015

Recenzje

prof. dr hab. Wojciech Polak
prof. dr hab. Wojciech Horyń

Projekt okładki

Zespół

Skład komputerowy

Marta Walachowska

Za jakość języka i wartość merytoryczną odpowiedzialność ponosi autor artykułu.

Copyright©2015by

Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bezpieczeństwa
All rights reserved

ISBN: 978-83-65096-28-9

Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bezpieczeństwa
ul. Orzeszkowej 1, 60-778 Poznań
tel. 61 851 05 18
e-mail: wydawnictwo@wsb.net.pl
www.wsb.net.pl

Druk i oprawa
"ESUS" Agencja Reklamowo-Wydawnicza
ul. Wierzbicice 35, 61-855 Poznań
tel./fax. 61 835 35 36
www.esus.pl
Wydanie pierwsze
Druk ukończono w grudniu 2015 r.

SPIS TREŚCI

Słowo wstępne (Marek ILNICKI, Jakub KUFEL)	7
Rozdział 1: KSZTAŁTOWANIE ŚWIADOMOŚCI SPOŁECZEŃSTWA W OBSZARZE BEZPIECZEŃSTWA	9
<i>Rola samorządu wojewódzkiego w zarządzaniu kryzysowym</i> (Józef STĘPAK)	11
<i>Rekapitulacja bezpieczeństwa (między)narodowego Polski</i> (Remigiusz WIŚNIEWSKI)	23
<i>Edukacja na rzecz bezpieczeństwa – warunkiem zabezpieczenia interesów narodowych</i> (Mirosława MARCINIUK)	35
<i>Edukacja w „Białej Księdze Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej” i „Strategii Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej”</i> (Marian MARCINKOWSKI)	45
<i>Etos rycersko-szlachecki jako wzorzec odniesienia i kształtowania postaw patriotycznych. Krótki rys mobilizacji społeczeństwa</i> (Marta CYWIŃSKA)	57
<i>Edukacja w paradygmacie bezpieczeństwa</i> (Krystyna NAJDER-STEFANIAK)	65
<i>Edukacja dla bezpieczeństwa. Nie dla czadu</i> (Grzegorz DEMBORYŃSKI)	77
<i>Świadome i bezpieczne korzystanie z bankowych kart płatniczych</i> (Sławomir ISKIERKA, Janusz KRZEMIŃSKI, Zbigniew WEŹGOWIEC)	85
<i>Oprogramowanie antywirusowe w percepcji współczesnego społeczeństwa</i> (Sławomir ISKIERKA, Janusz KRZEMIŃSKI, Zbigniew WEŹGOWIEC)	93
<i>Znaczenie kampanii społecznych w przeciwdziałaniu uzależnieniom od nowych technologii</i> (Magdalena MARIAN, Tomasz SMAL)	101
<i>Europejskie tradycje edukacji dla obronności indywidualnej (walka wręcz)</i> (Robert MRUCZYK)	113
<i>Poziom edukacji i świadomość w zakresie bezpieczeństwa wśród uczniów szkoły podstawowej i gimnazjum</i> (Andrzej LASEK)	123
<i>Edukacja dzieci i młodzieży w zakresie bezpieczeństwa w Polsce</i> (Izabella GRABOWSKA-LEPCZAK, Barbara SZYKUŁA-PIEC)	139
<i>Rola kompetencji komunikacyjnych nauczycieli w sytuacji zagrożenia bezpieczeństwa w placówkach edukacyjnych</i> (Iwona BŁASZCZAK)	149

<i>Stan wiedzy oraz stosowanie środków zastępczych przez młodzież w wybranych gimnazjach z terenu województwa lubuskiego</i> (Robert MRUCZYK)	169
<i>Edukacja pacjenta w zakresie udzielania świadczeń zdrowotnych w szpitalnych oddziałach ratunkowych</i> (Weronika BEDNARCZYK)	177
Rozdział 2: SPOŁECZNO-GOSPODARCZY POTENCJAŁ PAŃSTWA	189
<i>Partycypacja samorządu lokalnego w realizacji założeń Strategii Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej</i> (Tomasz ŁACHACZ)	191
<i>Relacje między strategiami: Bezpieczeństwa Narodowego i Kapitału Intelktualnego</i> (Waldemar Kryspin JARUSZEWSKI)	205
<i>Wybrane aspekty bezpieczeństwa socjalnego w świetle Strategii Bezpieczeństwa Narodowego</i> (Marek POGONOWSKI)	227
<i>Ekologia informacji – wyzwaniem nowoczesnej organizacji</i> (Agata LASOTA-JĄDRZAK)	237
<i>Potencjał środowiska studenckiego w obronie i ochronie narodowej</i> (Mariusz Paweł KURYŁOWICZ)	251
<i>Ustawa o zapasach paliw płynnych – monopolizacja rynku czy walka z „szarą srefą”?</i> (Bożenna PIĄTKOWSKA, Irena MALINOWSKA)	261
<i>Wydobycie ropy naftowej w obszarze Południowego Bałtyku – aspekt środowiskowy</i> (Judyta GAŁĄŻKA)	273
<i>Komunikowanie publiczne i komunikowanie polityczne</i> (Aneta PARKES)	295
<i>Komunikacja we współdziałaniu – ważny aspekt działań ratowniczych</i> (Izabella GRABOWSKA-LEPCZAK, Barbara SZYKUŁA-PIEC)	305
<i>Holistyczne podejście do motywacji</i> (Artur DĄBEK)	313
<i>Poczucie bezpieczeństwa obywateli po zamachu terrorystycznym na redakcję francuskiego pisma Charlie Hebdo</i> (Kamil HYPKI)	325
<i>Noty biograficzne</i>	333

CONTENTS

Introduction (Marek ILNICKI, Jakub KUFEL)	7
Chapter 1: SHAPING SOCIAL AWARENESS OF SECURITY	9
<i>Role of the provincial government in crisis management</i> (Józef STĘPAK)	11
<i>Recapitulation of (inter) national safety of Poland</i> (Remigiusz WIŚNIEWSKI)	23
<i>Education in the matter of security – a condition for national interests protection</i> (Mirosława MARCINIUK)	35
<i>Education in „The White Book of The Polish Republic National Security and The PR National Security Strategy”</i> (Marian MARCINKOWSKI)	45
<i>Ethos of knighthood and gentry as the model for fostering patriotic attitudes. Short story of society mobilization</i> (Marta CYWIŃSKA)	57
<i>Education in the paradigm of security</i> (Krystyna NAJDER-STEFANIAK)	65
<i>Education for a safety. Not for carbon monoxide</i> (Grzegorz DEMBORYŃSKI)	77
<i>Awareness and safety in the use of debit and credit cards</i> (Sławomir ISKIERKA, Janusz KRZEMIŃSKI, Zbigniew WEŻGOWIEC)	85
<i>How Antivirus software is viewed by a modern society</i> (Sławomir ISKIERKA, Janusz KRZEMIŃSKI, Zbigniew WEŻGOWIEC)	93
<i>Role of social campaigns in counteracting addictions to modern technologies</i> (Magdalena MARIAN, Tomasz SMAL)	101
<i>European traditions of education for individual defense (unarmed fight)</i> (Robert MRUCZYK)	113
<i>Level of education and awareness of safety issues among elementary school pupils and lower secondary school students</i> (Andrzej LASEK)	123
<i>Education for the safety of children and young people in Poland</i> (Izabella GRABOWSKA-LEPCZAK, Barbara SZYKUŁA-PIEC)	139
<i>Role of teachers’ communication competences in situations of security threats in educational establishments</i> (Iwona BŁASZCZAK)	149

<i>State of knowledge on smart drugs taken by young people in lower secondary schools of the Lubusz Province</i> (Robert MRUCZYK)	169
<i>Patient's education in the range of their entitlement for medicare benefits in hospital emergency rooms</i> (Weronika BEDNARCZYK)	177
Chapter 2: SOCIAL – ECONOMIC STATE POTENTIAL	189
<i>Local self-government participation in implementing the RP National Security Strategy</i> (Tomasz ŁACHACZ)	191
<i>Relations between the strategies: National Security and Intellectual Capital</i> (Waldemar Kryspin JARUSZEWSKI)	205
<i>Selected aspects of social security in the light of the National Security Strategy</i> (Marek POGONOWSKI)	227
<i>Ecology of information – challenge of modern organizations</i> (Agata LASOTA-JĄDRZAK)	237
<i>The potential of the student community in the protection and national defense</i> (Mariusz Paweł KURYŁOWICZ)	251
<i>Liquid Fuels Reseve Act– market monopolization or fight against „gray sphere”?</i> (Bożenna PIĄTKOWSKA, Irena MALINOWSKA)	261
<i>Extraction of oil in the Southern Baltic sea environmental aspect</i> (Judyta GAŁĄZKA)	273
<i>Public communication and political communication</i> (Aneta PARKES)	295
<i>Communication in co-operation – important aspect of rescue actions</i> (Izabella GRABOWSKA-LEPCZAK, Barbara SZYKUŁA-PIEC)	305
<i>Creative approach to Theory of motivation</i> (Artur DĄBEK)	313
<i>Citizens' sense of security after the terrorist attack on the "Charlie Hebdo" editorial staff "</i> (Kamil HYPKI)	325
<i>Biographical sketches</i>	333

Słowo wstępne

Strategia Bezpieczeństwa Narodowego, podpisana przez Prezydenta RP, wyznaczyła zadania w zakresie obrony oraz ochrony państwa. W celu zrealizowania podstawowych celów wyznaczonych w tym dokumencie niezbędne jest wsparcie społeczne i gospodarcze w zakresie wykonania powierzonych zadań. Tylko odpowiednie wykorzystanie potencjału społeczno-gospodarczego państwa stwarza przesłanki do właściwej realizacji polityki z zakresu bezpieczeństwa. Podstawą wdrożenia strategii jest więc wzrost świadomości zagrożeń i sposobów ich przeciwdziałania. Ogromną rolę odgrywa w tej materii edukacja dla bezpieczeństwa, która stanowi podstawę wychowania w duchu odpowiedzialności i troski o państwo.

Interpretacja tez i kierunków realizacyjnych Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP stała się przesłanką do wyboru tematu konferencji z cyklu „Edukacja dla Bezpieczeństwa”, zorganizowanej już po raz 11. przez Wyższą Szkołę Bezpieczeństwa. Wystąpienia poszczególnych panelistów będą podstawą konceptualizacji różnych form interpretacji, najważniejszego z punktu widzenia państwa, dokumentu w zakresie bezpieczeństwa.

Dynamicznie zmieniająca się sytuacja na świecie – rozwój konfliktu na Ukrainie, napięcie w relacjach między NATO i Rosją, zamachy w Paryżu oraz polityka Unii Europejskiej w zakresie przyjęcia uchodźców z Syrii – doskonale obrazuje zmianę globalnego układu sił oraz ognisk zagrożeń, z którymi mieliśmy do czynienia w ostatnich latach. Lektura artykułów odnoszących się do nowej Strategii Bezpieczeństwa Narodowego uświadamia aktualność zawartych w niej tez. Narzędzia interpretacyjne, wykorzystywane przez poszczególnych autorów do analizy podejmowanych przez nich zagadnień, mogą być wykorzystane do badania zjawisk, z jakimi mamy do czynienia w polityce międzynarodowej, a część postawionych tez możemy ekstrapolować na zjawiska, które stanowią wyzwania współczesności.

Spadek poczucia bezpieczeństwa mieszkańców Polski, związany z napięciem na arenie międzynarodowej, wskazuje na olbrzymią rolę podnoszenia świadomości w obszarze bezpieczeństwa, którego celem jest wyciąganie wniosków na podstawie racjonalnych przesłanek, a nie lęków oraz obaw niemających odzwierciedlenia w faktach. Świadomość potencjału społeczno-gospodarczego państwa oraz instrumentów zarządzania bezpieczeństwem komunikowana w odpowiedni sposób wzmacnia infrastrukturę społeczną bezpieczeństwa. Podwyższając stopień świadomości obywateli przyczyniamy się do wzrostu potencjału obronnego i ochronnego państwa.

W imieniu redakcji monografii oraz wszystkich osób zaangażowanych w organizację cyklicznych konferencji „Edukacja dla bezpieczeństwa” mamy nadzieję, że tego typu projekty odgrywają istotną rolę w podwyższaniu świadomości społeczeństwa, co może przyczynić się do wzrostu potencjału obronnego państwa.

Marek ILNICKI
Jakub KUFEL

ROZDZIAŁ 1

KSZTAŁTOWANIE ŚWIADOMOŚCI SPOŁECZEŃSTWA W OBSZARZE BEZPIECZEŃSTWA

Józef STĘPAK

Szkoła Główna Służby Pożarniczej
Wydział Inżynierii Bezpieczeństwa Cywilnego
Katedra Bezpieczeństwa Wewnętrznego

ROLA SAMORZĄDU WOJEWÓDZKIEGO W ZARZĄDZANIU KRYZYSOWYM

1. Wprowadzenie

Zgodnie z Ustawą o zarządzaniu kryzysowym¹ organem właściwym w sprawach zarządzania kryzysowego na terenie województwa jest wojewoda.² Zadania związane z realizacją zarządzania kryzysowego wojewoda realizuje we współpracy z właściwymi organami administracji publicznej,³ do których przede wszystkim należy komórka organizacyjna właściwa w sprawach zarządzania kryzysowego w urzędzie wojewódzkim.⁴ Ponadto, organem pomocniczym wojewody w zapewnieniu wykonywania zadań zarządzania kryzysowego jest wojewódzki zespół zarządzania kryzysowego, powoływany przez wojewodę.⁵ Tworzy się także wojewódzkie centra zarządzania kryzysowego, których obsługę zapewniają komórki organizacyjne właściwe w sprawach zarządzania kryzysowego w urzędach wojewódzkich.⁶

Z przedstawionych zapisów Ustawy o zarządzaniu kryzysowym wynika, że główną rolę w zarządzaniu kryzysowym w województwie pełni wojewoda i podległe mu struktury organizacyjne. Odnośnie udziału samorządu wojewódzkiego, wymieniona Ustawa jedynie określa, że zarząd województwa uczestniczy w realizacji zadań z zakresu zarządzania kryzysowego, w tym planowania cywilnego, wynikających z jego kompetencji⁷ (schemat 1). Wymieniony zapis ustawowy jest mało precyzyjny i praktycznie nie określa konkretnie udziału samorządu wojewódzkiego w zarządzaniu kryzysowym w województwie.

Biorąc pod uwagę specyfikę zarządzania administracyjnego województwem opartym na funkcjonowaniu administracji rządowej na obszarze województwa oraz administracji samorządu wojewódzkiego celowym byłoby rozważenie zmian w organizacji zarządzania kryzysowego w województwie uwzględniających specyfikę tego zarządzania administracyjnego.

Zmiany te powinny być oparte na trzech przesłankach:

- a) utrzymanie wiodącej roli wojewody w zarządzaniu kryzysowym,
- b) szerszy udział struktur samorządu wojewódzkiego w zarządzaniu kryzysowym w województwie,
- c) tworzenie wspólnych struktur pomocniczych w zapewnieniu wykonywania zadań zarządzania kryzysowego w województwie.

¹ Ustawa z 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym (Dz. U. z 2007 r. Nr 89, poz. 590)

² Ibidem, art. 14 ust. 1

³ Ibidem, art. 14 ust. 5

⁴ Ibidem, art. 14 ust. 6

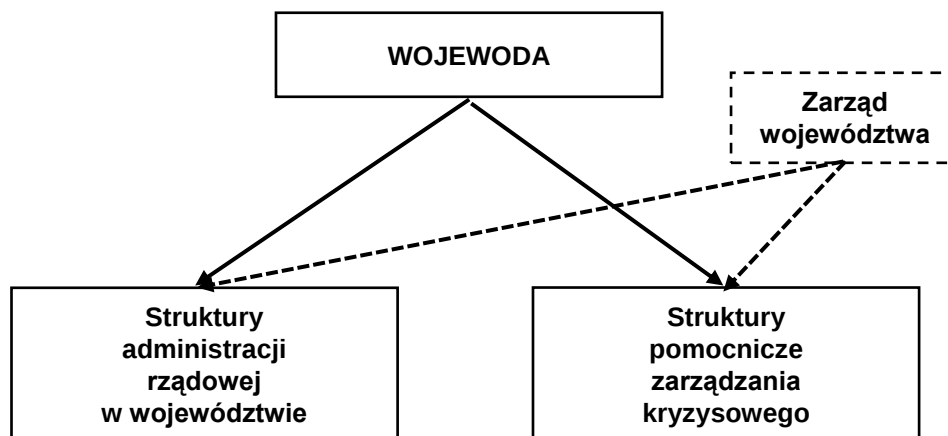
⁵ Ibidem, art. 14 ust. 7

⁶ Ibidem, art. 16 ust. 1

⁷ Ibidem, art. 15

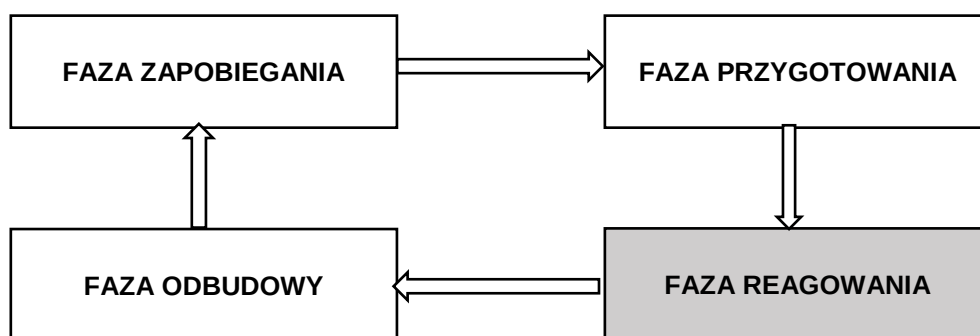
Propozycje organizacji zarządzania kryzysowego w województwie powinny uwzględniać specyfikę poszczególnych faz zarządzania kryzysowego przedstawionych na schemacie 2.

Schemat nr 1: Organizacja zarządzania kryzysowego zgodnie z ustawą o zarządzaniu kryzysowym⁸

Źródło: Opracowanie własne

Schemat nr 2: Fazy reagowania kryzysowego

Źródło: Opracowanie własne

2. Propozycja organizacji zarządzania kryzysowego na szczeblu województwa w fazach zapobiegania, przygotowania i odbudowy

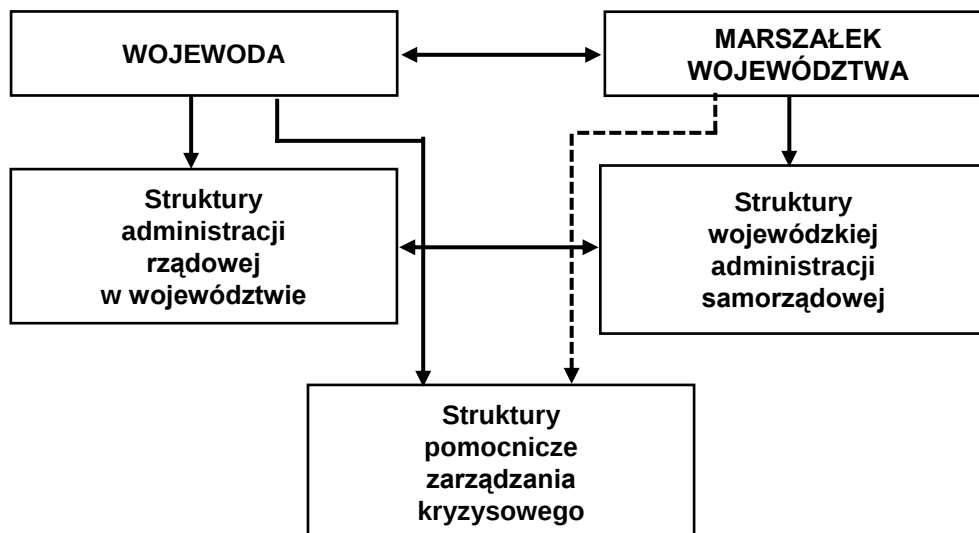
Głównymi elementami organizacyjnymi struktury zarządzania kryzysowego na szczeblu województwa w fazach zapobiegania, przygotowania i odbudowy są wojewoda z podległymi jemu strukturami administracji rządowej w województwie, marszałek województwa z podległymi jemu strukturami wojewódzkiej administracji samorządowej oraz struktury pomocnicze zarządzania kryzysowego (schemat 3).

Z przedstawionego schematu wynika, że w fazach zapobiegania, przygotowania i odbudowy powinna mieć miejsce określona współpraca pomiędzy

⁸ Ustawa z 26 kwietnia 2007 r. (Dz. U. z 2007 r. Nr 89, poz. 590)

wojewodą i marszałkiem województwa oraz na szczeblu niższym pomiędzy określonymi jednostkami organizacyjnymi urzędu wojewódzkiego i urzędu marszałkowskiego. Współpraca pomiędzy wojewodą i marszałkiem województwa powinna również wystąpić w kierowaniu strukturami pomocniczymi zarządzania kryzysowego z warunkiem, że wiodąca rola w tym zakresie będzie należała do wojewody.

Schemat nr 3: Propozycja organizacji zarządzania kryzysowego na szczeblu województwa w fazie zapobiegania, przygotowania i odbudowy

Źródło: Opracowanie własne

2.1. Struktury organizacyjne administracji rządowej w województwie uczestniczące w zarządzaniu kryzysowym

Zadania administracji rządowej w województwie w zakresie zarządzania kryzysowego wykonują:⁹ wojewoda oraz organy rządowej administracji zespolonej w województwie, w tym kierownicy zespolonych służb, inspekcji i straży.

Wojewoda jest:¹⁰ przedstawicielem Rady Ministrów w województwie; zwierzchnikiem rządowej administracji zespolonej w województwie; organem rządowej administracji zespolonej w województwie; organem nadzoru nad działalnością jednostek samorządu terytorialnego i ich związków pod względem legalności; organem administracji rządowej w województwie, do którego właściwości należą wszystkie sprawy z zakresu administracji rządowej w województwie niezastrzeżone w odrębnych ustawach do właściwości innych organów tej administracji; reprezentantem Skarbu Państwa, w zakresie i na zasadach określonych w odrębnych ustawach; organem wyższego stopnia w rozumieniu ustawy z 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego.

⁹ Ustawa z 23 stycznia 2009 r. o wojewodzie i administracji rządowej w województwie, art. 2

¹⁰ Ibidem, art. 3

Do zadań wojewody w sprawach zarządzania kryzysowego należy: kierowanie monitorowaniem, planowaniem, reagowaniem i usuwaniem skutków zagrożeń na terenie województwa; realizacja zadań z zakresu planowania cywilnego, w tym: wydawanie starostom zaleceń do powiatowych planów zarządzania kryzysowego, zatwierdzanie powiatowych planów zarządzania kryzysowego, przygotowywanie i przedkładanie do zatwierdzenia ministrowi właściwemu do spraw administracji publicznej wojewódzkiego planu zarządzania kryzysowego, realizacja wytycznych do wojewódzkich planów zarządzania kryzysowego; zarządzanie, organizowanie i prowadzenie szkoleń, ćwiczeń i treningów z zakresu zarządzania kryzysowego; wnioskowanie o użycie pododdziałów lub oddziałów Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej do wykonywania zadań w ramach zarządzania kryzysowego; wykonywanie przedsięwzięć wynikających z dokumentów planistycznych wykonywanych w ramach planowania operacyjnego realizowanego w województwie; zapobieganie, przeciwdziałanie i usuwanie skutków zdarzeń o charakterze terrorystycznym; współdziałanie z Szefem Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego w zakresie zapobiegania, przeciwdziałania i usuwania skutków zdarzeń o charakterze terrorystycznym; organizacja wykonania zadań z zakresu ochrony infrastruktury krytycznej.¹¹

Administracja zespolona w województwie jest to element rządowej administracji terenowej.¹² Do organów rządowej administracji zespolonej w województwie zaliczają się: Komendant Wojewódzkiej Państwowej Straży Pożarnej, Komendant Wojewódzkiej Policji, Kurator Oświaty, Wojewódzki Inspektor Farmaceutyczny, Wojewódzki Inspektor Ochrony Roślin i Nasiennictwa, Wojewódzki Inspektor Nadzoru Budowlanego, Wojewódzki Inspektor Nadzoru Geodezyjnego i Kartograficznego, Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska, Wojewódzki Inspektor Inspekcji Handlowej, Wojewódzki Inspektor Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych, Wojewódzki Lekarz Weterynarii, Wojewódzki Konserwator Zabytków, Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny, Wojewódzki Inspektor Transportu Drogowego.¹³

Wojewodzie podlega urząd wojewódzki, który jest zespołem pracowników administracji rządowej i aparatem pomocniczym wojewody, który realizuje zadania administracji rządowej na terenie województwa.¹⁴

Struktury organizacyjne urzędów wojewódzkich są zróżnicowane. Dla przykładu, struktura organizacyjna Wielkopolskiego Urzędu Wojewódzkiego obejmuje następujące jednostki organizacyjne:¹⁵ Wydział Kontroli, Prawa i Nadzoru; Wydział Finansów i Budżetu; Wydział Zarządzania Funduszami Europejskimi; Wydział Infrastruktury i Rolnictwa; Wydział Skarbu Państwa i Nieruchomości; Wydział Spraw Obywatelskich i Cudzoziemców; Wydział Polityki Społecznej; Wydział Bezpieczeństwa i Zarządzania Kryzysowego; Wydział Instytucji Pośredniczącej w Certyfikacji; Biuro Organizacyjno-Administracyjne; Biuro Wojewody; Biuro Obsługi i Informatyki.

¹¹ Ustawa z 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym, Art. 14 ust. 2

¹² Wikipedia, wolna encyklopedia

¹³ Por. Z. Władek, *Organizacja i zarządzanie w administracji publicznej*. Warszawa 2013, s. 127-128

¹⁴ Wiem, darmowa encyklopedia

¹⁵ Załącznik do zarządzenia Nr 53/12 Wojewody Wielkopolskiego z 27 stycznia 2012 r. Regulamin organizacyjny Wielkopolskiego Urzędu Wojewódzkiego w Poznaniu, § 15 ust. 1

W strukturze Urzędu Wojewódzkiego znajduje się Wydział Bezpieczeństwa i Zarządzania Kryzysowego, który realizuje zadania w zakresie:¹⁶ spraw dotyczących obrony narodowej, spraw dotyczących spraw wewnętrznych, spraw dotyczących transportu, spraw dotyczących zdrowia, planów działań operatorów pocztowych i przedsiębiorców telekomunikacyjnych w sytuacjach szczególnych zagrożeń, ochrony przeciwpowodziowej i zdarzeń radiacyjnych.

2.2. Struktury organizacyjne wojewódzkiej administracji samorządowej uczestniczące w zarządzaniu kryzysowym

Samorząd województwa jest to wyodrębniony (zasiedlający określone terytorium) w strukturze państwa związek społeczności regionalnej funkcjonujący w randze województwa, który z mocy prawa powołany jest do samodzielnego wykonywania zadań administracji publicznej, a także wyposażony w materialne środki umożliwiające realizację nałożonych na niego zadań. Samorząd województwa posiada możliwość kształtowania własnej wewnętrznej organizacji, m.in. wyboru organów samorządu wojewódzkiego (sejmik województwa, zarząd województwa), a także stanowienia poprzez te organy prawa miejscowego.¹⁷

Samorząd województwa wykonuje zadania o charakterze wojewódzkim określone ustawami, w szczególności w zakresie:¹⁸ edukacji publicznej, w tym szkolnictwa wyższego; promocji i ochrony zdrowia; kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami; pomocy społecznej; wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej; polityki prorodzinnej; modernizacji terenów wiejskich; zagospodarowania przestrzennego; ochrony środowiska; gospodarki wodnej, w tym ochrony przeciwpowodziowej, a w szczególności wyposażenia i utrzymania wojewódzkich magazynów przeciwpowodziowych; transportu zbiorowego i dróg publicznych; kultury fizycznej i turystyki; ochrony praw konsumentów; obronności; bezpieczeństwa publicznego; przeciwdziałania bezrobociu i aktywizacji lokalnego rynku pracy; działalności w zakresie telekomunikacji; ochrony roszczeń pracowniczych w razie niewypłacalności pracodawcy.

Zadania samorządu województwa w zakresie bezpieczeństwa i zarządzania kryzysowego są realizowane przez sejmik województwa i zarząd województwa.

Sejmik województwa jest organem stanowiącym i kontrolnym województwa.¹⁹ Do wyłącznej właściwości sejmiku województwa należy:²⁰ stanowienie aktów prawa miejscowego, w tym również w zakresie zarządzania kryzysowego. Do pomocy w wykonywaniu zadań Sejmik powołuje komisje stałe oraz może powołać komisje doraźne.²¹ Przykładowo, stałymi komisjami Sejmiku Województwa Wielkopolskiego, które mogą zajmować się sprawami zarządzania kryzysowego są:²² Komisja Gospodarki; Komisja Planowania Przestrzennego i Infrastruktury Technicznej; Komisja Rolnictwa i Rozwoju Wsi; Komisja Rodziny, Polityki Społecznej i Zdrowia; Komisja Edukacji i Nauki; Komisja Kultury; Komisja Ochrony

¹⁶ Ibidem, § 31, ust. 2

¹⁷ Wikipedia, wolna encyklopedia

¹⁸ Ustawa z 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa, § 14 ust. 1

¹⁹ Ibidem, § 16 ust. 1

²⁰ Ibidem, § 18

²¹ Załącznik Nr 1 do Obwieszczenia Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z 17 grudnia 2012 r. Statut Województwa Wielkopolskiego, § 33 ust. 1

²² Ibidem, § 38

Środowiska i Gospodarki Wodnej. Może też być powołana komisja stała lub doraźna do spraw bezpieczeństwa, infrastruktury krytycznej i zarządzania kryzysowego.

Zarząd województwa jest organem wykonawczym województwa.²³ W skład zarządu województwa, liczącego 5 osób, wchodzi marszałek województwa jako jego przewodniczący, wicemarszałek lub dwóch wicemarszałków i pozostali członkowie.²⁴ Zarząd województwa wykonuje zadania należące do samorządu województwa, niezastrzeżone na rzecz sejmiku województwa i wojewódzkich samorządowych jednostek organizacyjnych.²⁵ W ramach swoich kompetencji zarząd może realizować także sprawy z zakresu zarządzania kryzysowego.

Pracami Zarządu kieruje Marszałek jako jego Przewodniczący.²⁶ Marszałek jest kierownikiem urzędu, zwierzchnikiem służbowym pracowników urzędu i kierownikami wojewódzkich samorządowych jednostek organizacyjnych.²⁷ W zakresie kompetencji marszałka województwa powinny być sprawy dotyczące zarządzania kryzysowego, a w szczególności nadzorowanie realizacji uchwał sejmiku województwa dotyczących tych spraw.

Marszałkowi województwa podlega urząd marszałkowski. Urząd marszałkowski jest jednostką samorządu województwa wspomagającą działalność zarządczą zarządu województwa. W urzędzie marszałkowskim przykładowo mogą funkcjonować następujące komórki organizacyjne związane z zarządzaniem kryzysowym:²⁸ Departament ds. Przedsiębiorczości; Departament Cyfryzacji; Departament Infrastruktury; Departament Rolnictwa i Ochrony Środowiska; Departament Funduszu Rozwoju Obszarów Wiejskich; Departament Kultury i Edukacji; Departament Kultury Fizycznej, Sportu i Turystyki; Departament Polityki Zdrowotnej; Departament Geodezji i Kartografii. Powinna też być utworzona jednostka organizacyjna zajmująca się sprawami infrastruktury krytycznej, obrony cywilnej i zarządzania kryzysowego.

2.3. Wojewódzkie struktury pomocnicze zarządzania kryzysowego

Do struktur pomocniczych w zakresie zarządzania kryzysowego na szczeblu województwa zaliczają się: wojewódzki zespół zarządzania kryzysowego i wojewódzkie centrum zarządzania kryzysowego.

Do zadań zespołu wojewódzkiego należy w szczególności:²⁹ ocena występujących i potencjalnych zagrożeń mogących mieć wpływ na bezpieczeństwo publiczne i prognozowanie tych zagrożeń; przygotowywanie propozycji działań i przedstawianie wojewodzie wniosków dotyczących wykonania, zmiany lub zaniechania działań ujętych w wojewódzkim planie zarządzania kryzysowego; przekazywanie do wiadomości publicznej informacji związanych z zagrożeniami; opiniowanie wojewódzkiego planu zarządzania kryzysowego.

²³ Ustawa z 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa, § 31 ust. 1

²⁴ Ibidem, § 31 ust. 2

²⁵ Ibidem, § 41 ust. 1

²⁶ Załącznik Nr 1 do Obwieszczenia Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z 17 grudnia 2012 r. Statut Województwa Wielkopolskiego, § 62 ust. 1

²⁷ Załącznik do Uchwały Nr 293/13 Zarządu Województwa Łódzkiego z 11 marca 2013 r. Regulamin organizacyjny Urzędu Marszałkowskiego Województwa Łódzkiego, § 8

²⁸ Ibidem, § 12 ust. 2

²⁹ Ustawa z 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym, art. 14 ust. 8

W skład zespołu wojewódzkiego wchodzi:³⁰ wojewoda jako przewodniczący, kierownik komórki organizacyjnej właściwej w sprawach zarządzania kryzysowego w urzędzie wojewódzkim jako zastępca przewodniczącego, a także inne osoby wskazane przez przewodniczącego w zależności od potrzeb spośród: kierowników zespolonych służb, inspekcji i straży wojewódzkich; osób zatrudnionych w urzędzie wojewódzkim lub w jednostkach organizacyjnych służb, inspekcji i straży wojewódzkich; osób zatrudnionych w regionalnych zarządach gospodarki wodnej, wojewódzkich zarządach melioracji i urządzeniach wodnych oraz Instytucie Meteorologii i Gospodarki Wodnej.

W skład zespołu wojewódzkiego wchodzi również szef wojewódzkiego sztabu wojskowego lub jego przedstawiciel.³¹ W skład zespołu wojewódzkiego może wchodzić przedstawiciel samorządu województwa, wyznaczony przez marszałka województwa oraz inne osoby zaproszone przez przewodniczącego.³²

Do zadań wojewódzkich centrów zarządzania kryzysowego należy:³³ pełnienie całodobowego dyżuru w celu zapewnienia przepływu informacji na potrzeby zarządzania kryzysowego; współdziałanie z centrami zarządzania kryzysowego organów administracji publicznej; nadzór nad funkcjonowaniem systemu wykrywania i alarmowania oraz systemu wczesnego ostrzegania ludności; współpraca z podmiotami realizującymi monitoring środowiska; współdziałanie z podmiotami prowadzącymi akcje ratownicze, poszukiwawcze i humanitarne; dokumentowanie działań podejmowanych przez centrum; realizacja zadań stałego dyżuru na potrzeby podwyższania gotowości obronnej państwa.

3. Propozycja struktury zarządzania kryzysowego w fazie reagowania kryzysowego

Głównymi elementami struktury zarządzania kryzysowego na szczeblu województwa w fazie zarządzania kryzysowego są: wojewoda, sztab zarządzania kryzysowego w województwie, siły i środki ratownicze profesjonalne oraz siły i środki ratownicze obrony cywilnej (schemat 4).

Do zadań wojewody w fazie reagowania kryzysowego należą: koordynowanie przedsięwzięć wynikających z dokumentów planistycznych wykonywanych w ramach planowania operacyjnego w województwie; wyznaczanie dowódcy (dowódców) akcji ratowniczych; wydzielanie sił i środków do prowadzenia poszczególnych akcji ratowniczych; dysponowanie siłami i środkami ratowniczymi przydzielonymi ze szczebla krajowego; wnioskowanie o użycie pododdziałów lub oddziałów Sił Zbrojnych zgodnie z wojewódzkim planem zarządzania kryzysowego.³⁴

Sztab zarządzania kryzysowego w województwie jest tworzony na bazie wojewódzkiego zespołu zarządzania kryzysowego. Pracami sztabu kieruje kierownik komórki organizacyjnej właściwej w sprawach zarządzania kryzysowego, który jednocześnie pełni funkcję zastępcy wojewody w sprawach reagowania kryzysowego.³⁵ W skład sztabu ponadto wchodzi: kierownicy zespolonych służb,

³⁰ Ibidem, art. 14 ust. 9

³¹ Ibidem, art. 14 ust. 10

³² Ibidem, art. 14 ust. 11,12

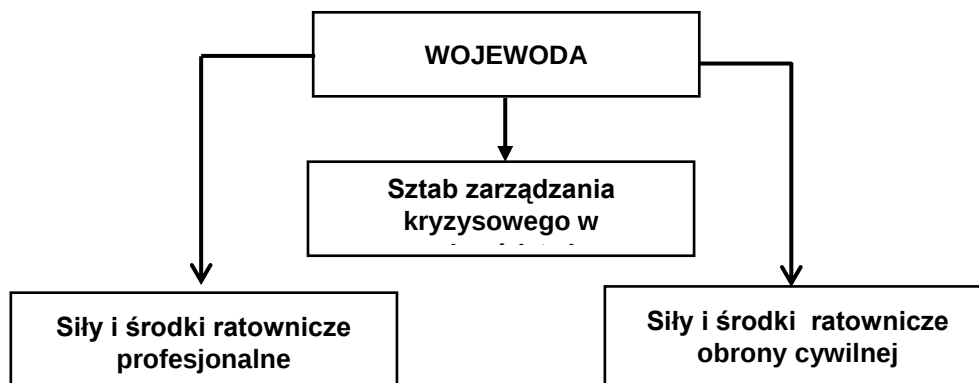
³³ Ibidem, art. 16 ust. 2

³⁴ Por., Ibidem art. 14 ust. 6

³⁵ Por., Ibidem art. 14 ust. 9

inspekcji i straży wojewódzkich; osoby zatrudnione w urzędzie wojewódzkim lub w jednostkach organizacyjnych służb, inspekcji i straży wojewódzkich; osoby zatrudnione w jednostkach organizacyjnych urzędu marszałkowskiego; osoby zatrudnione w regionalnych zarządach gospodarki wodnej, wojewódzkich zarządach melioracji i urządzeń wodnych oraz Instytucie Meteorologii i Gospodarki wodnej.³⁶ Skład sztabu może zostać uzupełniony przedstawicielami wojewódzkiego sztabu wojskowego, przedstawicielami oraz innymi osobami zaproszonymi przez wojewodę.³⁷ Na czas reagowania kryzysowego sztabowi zarządzania kryzysowego w województwie podporządkowuje się wojewódzkie centrum zarządzania kryzysowego.³⁸

Schemat nr 4: Organizacja zarządzania kryzysowego na szczeblu województwa w fazie reagowania

Źródło: Opracowanie własne

W skład sił i środków ratowniczych profesjonalnych mogą wchodzić jednostki organizacyjne służb, inspekcji i straży wojewódzkich wydzielone do prowadzenia akcji ratowniczych, jednostki ratownicze przydzielone ze szczebla krajowego, w tym jednostki Sił Zbrojnych RP, jednostki ratownicze przydzielone z województw sąsiednich oraz profesjonalne jednostki ratownicze powiatów objętych działaniami ratowniczymi. Zasady użycia tych sił i środków w działaniach ratowniczych są ogólnie znane, dlatego ograniczono się do ich wymienienia.

Do prowadzenia działań ratowniczych mogą być wydzielone następujące formacje Obrony Cywilnej: do zadań ogólnych, ochrony infrastruktury krytycznej, do realizacji zadań ratowniczych, ośrodki analizy danych i alarmowania, lotnicze formacje Obrony Cywilnej. Ze względu na to, że prezentacja jednostek Obrony Cywilnej ma charakter propozycji, dlatego też zostaną one przedstawione nieco szerzej.

Formacje OC do zadań ogólnych przeznaczone są do czynności pomocniczych wspierających wykonywanie zadań przez służby i formacje do zadań specjalistycznych oraz inne służby i instytucje. Formacje te powinny być

³⁶ Por., Ibidem art. 14 ust. 9

³⁷ Por., Ibidem art. 14 ust. 10, 12

³⁸ Patrz, Ibidem art. 16

organizowane na szczeblach: zakładu pracy, sołectwa, osiedla miejskiego, gminy, dzielnicy miasta, powiatu, województwa i centralnym.

Formacje OC ochrony infrastruktury krytycznej przeznaczone są do wsparcia jednostek profesjonalnych w zakresie ochrony infrastruktury krytycznej. Formacje te można podzielić na: formacje OC ochrony fizycznej IK oraz formacje ochrony teleinformatycznej IK.

Formacje OC ochrony fizycznej infrastruktury krytycznej są to jednostki przeznaczone do wsparcia realizowanego przez struktury profesjonalne, w szczególności do ochrony obiektów rozróżnianych terenowo, np.: obiekty systemu łączności, sieci teleinformatyczne, sieci energetyczne, rurociągi paliwowe, obiekty komunikacji drogowej i kolejowej, obiekty zaopatrzenia w wodę, obiekty administracji publicznej. Ochrona dóbr kultury i dziedzictwa narodowego jest istotna z punktu widzenia utrzymania tożsamości narodowej. Dlatego też można by rozważyć także celowość powołania specjalnych jednostek OC do ich ochrony.

Ochrona teleinformatyczna obiektów (systemów) infrastruktury krytycznej przez siły i środki profesjonalne, przy zwiększonym natężeniu zagrożeń ze strony tzw. cyberprzestrzeni, może okazać się niewystarczająca. Dlatego można by rozważyć, dla jej wzmocnienia lub uzupełnienia, powołanie na bazie specjalistów z określonych instytucji (wyróżniających się studentów kierunków związanych z informatyką), dodatkowych struktur OC przeznaczonych do ochrony teleinformatycznej infrastruktury krytycznej.

Formacje OC do realizacji zadań ratowniczych przeznaczone są do wsparcia i uzupełnienia jednostek profesjonalnych w zakresie ratowania życia i zdrowia ludzkiego. Ze względu na specyficzne aspekty zagrożenia dla życia i zdrowia obywateli można wyróżnić następujące rodzaje tych formacji: ratownictwa chemicznego i ekologicznego; ratownictwa medycznego; ratownictwa technicznego; ratownictwa wodnego; ratownictwa komunalnego; ratownictwa wysokościowego. Organizacja, skład osobowy i wyposażenie jednostek OC ratownictwa chemicznego i ekologicznego powinna być adekwatna do prognozowanych zagrożeń w tym zakresie. Jednostki takie mogą być organizowane na szczeblu zakładów pracy, gmin/miast, powiatów, województw oraz centralnym. Ich organizatorami będą: pracodawcy, wójtowie, burmistrzowie, prezydenci miast, starostowie, marszałkowie województw oraz Szef Obrony Cywilnej Kraju. Formacje obrony cywilnej podejmują medyczne działania ratownicze w przypadku:³⁹ braku zespołu ratownictwa medycznego; braku możliwości wykorzystania personelu jednostek ochrony zdrowia w sytuacji, gdy dostęp do poszkodowanych znajdujących się w strefie zagrożenia nie jest możliwy; zdarzenia o charakterze masowym. Organizacja, skład osobowy i wyposażenie jednostek OC ratownictwa medycznego powinno być adekwatne do prognozowanych zagrożeń w tym zakresie oraz możliwości działania jednostek profesjonalnych ratownictwa medycznego. Jednostki takie mogą być organizowane na szczeblu zakładów pracy, gmin/miast, powiatów, województw oraz centralnym. Ich organizatorami będą: pracodawcy, wójtowie, burmistrzowie, prezydenci miast, starostowie, marszałkowie województw oraz Szef Obrony Cywilnej Kraju.

³⁹ Por. *Normatywy w zakresie zaopatrywania organów i formacji Obrony Cywilnej w sprzęt, Środki techniczne i umundurowanie niezbędne do wykonywania zadań Obrony Cywilnej oraz ich ramowych struktur organizacyjnych i podstawowych zadań*. Warszawa 2014, załącznik nr 1, pkt. 2.2.1

Organizacja, skład osobowy i wyposażenie jednostek OC ratownictwa technicznego powinno być adekwatne do prognozowanych zagrożeń w tym zakresie oraz możliwości działania jednostek profesjonalnych ratownictwa technicznego. Jednostki takie mogą być organizowane na szczeblu zakładów pracy, gmin/miast, powiatów, województw oraz centralnym. Ich organizatorami będą: pracodawcy, wójtowie, burmistrzowie, prezydenci miast, starostowie, marszałkowie województw oraz Szef Obrony Cywilnej Kraju.

Organizacja, skład osobowy i wyposażenie jednostek OC ratownictwa wodnego powinno być adekwatne do prognozowanych zagrożeń w tym zakresie oraz możliwości działania jednostek profesjonalnych ratownictwa wodnego. Jednostki takie mogą być organizowane na szczeblu gmin/miast, powiatów, województw oraz centralnym. Ich organizatorami będą: wójtowie, burmistrzowie, prezydenci miast, starostowie, marszałkowie województw oraz Szef Obrony Cywilnej Kraju.

Formacje ratownictwa komunalnego OC składają się z trzech rodzajów jednostek ratowniczych: ratownictwa energetycznego, ratownictwa wodno-kanalizacyjnego i jednostek ratownictwa gazowego.

Jednostki OC ratownictwa energetycznego przeznaczone są do prowadzenia akcji ratunkowych w obiektach i rejonach w których znajdują się uszkodzone lub zniszczone urządzenia energetyczne.

Jednostki OC ratownictwa wodno-kanalizacyjnego przeznaczone są do prowadzenia akcji ratunkowych w obiektach i rejonach w których znajdują się uszkodzone lub zniszczone sieci kanalizacyjne i wodociągowe.

Jednostki OC ratownictwa gazowego przeznaczone są do prowadzenia akcji ratunkowych w obiektach i rejonach w których znajdują się uszkodzone lub zniszczone sieci gazowe, stacje gazowe lub inne urządzenia gazowe oraz podjęcie działań mających na celu usunięcie przyczyny zagrożenia oraz zabezpieczenie miejsca jego wystąpienia.

Organizacja, skład osobowy i wyposażenie jednostek OC ratownictwa komunalnego powinno być adekwatne do prognozowanych zagrożeń w tym zakresie oraz możliwości działania jednostek profesjonalnych ratownictwa komunalnego. Jednostki takie mogą być organizowane na szczeblu zakładów pracy oraz miast. Ich organizatorami będą głównie burmistrzowie i prezydenci miast.

Jednostki OC ratownictwa wysokościowego w zakresie podstawowym mogą m.in. realizować czynności ratownicze wykonywane w miejscach trudnodostępnych, zwłaszcza na wysokości oraz poniżej poziomu terenu, w tym nad wolną przestrzenią – przepaścią a także w czasie zejścia lawin śnieżnych. Organizacja, skład osobowy i wyposażenie jednostek OC ratownictwa wysokościowego powinno być adekwatne do potrzeb w tym zakresie oraz możliwości działania jednostek profesjonalnych ratownictwa górskiego. Jednostki takie mogą być organizowane na szczeblu gmin i powiatów z terenami górzystymi. Ich organizatorami będą głównie wójtowie i starostowie

W ramach OC mogą być także organizowane formacje OC w postaci ośrodków analizy danych i alarmowania, do których można zaliczyć: centralne ośrodki analizy danych i alarmowania OC; centralne ośrodki analiz laboratoryjnych OC; wojewódzkie ośrodki analizy danych i alarmowania OC; wojewódzkie ośrodki analiz laboratoryjnych OC; powiatowe ośrodki analizy danych i alarmowania OC;

powiatowe ośrodki analiz laboratoryjnych OC; zespoły pobierania próbek OC; zespoły wykrywania i alarmowania OC.

Lotnicze formacje OC mogą być powoływane przez marszałków województw i Szefa Obrony Cywilnej Kraju poprzez nadanie przydziałów organizacyjno-mobilizacyjnych personelowi lotniczemu, technicznemu i naziemnemu personelowi zabezpieczającemu. W skład lotniczych formacji OC mogą wchodzić jednostki lotnicze wyposażone w samoloty, jednostki lotnicze wyposażone w śmigłowce i jednostki lotnicze wyposażone w środki bezpilotowe (drony). Organizacyjna jednostka lotnicza będzie się składać z personelu latającego (samoloty i śmigłowce) oraz naziemnego personelu technicznego. W skład jednostek lotniczych mogą także wchodzić motolotnie a także w określonych sytuacjach – balony.

Podsumowanie

Rozszerzenie zakresu uprawnień i kompetencji organów i struktur administracji samorządu województwa wpłynie niewątpliwie na zwiększenie możliwości reagowania kryzysowego głównie w fazach zapobiegania, przygotowania i odbudowy. Natomiast rozbudowa struktur obrony cywilnej może mieć wpływ na zwiększenie potencjału ratowniczego w fazie reagowania kryzysowego. Przyjęcie proponowanych rozwiązań będzie jednak wymagać znowelizowania ustawy o zarządzaniu kryzysowym.

Streszczenie

Województwo jest zarządzane przez terenowe struktury administracji rządowej oraz struktury samorządu wojewódzkiego. Zarządzanie kryzysowe w województwie jest domeną terenowych struktur administracji rządowej. W artykule jest przedstawiona propozycja zwiększenia udziału struktur samorządu wojewódzkiego w zarządzaniu kryzysowym w województwie. Zaproponowany został też, w tym zarządzaniu, szczególny i zwiększony udział struktur obrony cywilnej.

Słowa kluczowe: edukacja dla bezpieczeństwa, podmioty kształcenia, przedmioty kształcenia, instytucje edukacyjne, formy kształcenia

Summary

Education for safety involves activities aimed at gaining the knowledge and skills of citizens safety. The article presents the educational system for security, which includes: a division into subjects education, education subjects, educational institutions, forms of education and examples of the relationships between the main elements of the education system for safety.

Key words: education for safety, learning actors, education subjects, educational institutions, form of education

Bibliografia

1. *Normatywy w zakresie zaopatrywania organów i formacji Obrony Cywilnej w sprzęt, środki techniczne i umundurowanie niezbędne do wykonywania zadań Obrony Cywilnej oraz ich ramowych struktur organizacyjnych i podstawowych zadań.* Warszawa 2014

2. Ustawa z 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym (Dz.U. z 2007 r., Nr 89, poz. 590)
3. Ustawa z 23 stycznia 2009 r. o wojewodzie i administracji rządowej w województwie (Dz.U. Nr 31, poz. 206)
4. Wikipedia, wolna encyklopedia
5. Władek Z., *Organizacja i zarządzanie w administracji publicznej*. Warszawa 2013
6. Załącznik do zarządzenia Nr 53/12 Wojewody Wielkopolskiego z 27 stycznia 2012 r. Regulamin organizacyjny Wielkopolskiego Urzędu Wojewódzkiego w Poznaniu
7. Załącznik Nr 1 do Obwieszczenia Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z 17 grudnia 2012 r. Statut Województwa Wielkopolskiego, § 33 ust.1
8. Załącznik do Uchwały Nr 293/13 Zarządu Województwa Łódzkiego z 11 marca 2013 r. Regulamin organizacyjny Urzędu Marszałkowskiego Województwa Łódzkiego

Remigiusz WIŚNIEWSKI

Szkoła wyższa im. Pawła Włodkowica w Płocku
Wydział Bezpieczeństwa Narodowego

REKAPITULACJA BEZPIECZEŃSTWA (MIĘDZY)NARODOWEGO POLSKI

Życie ludzkie od zawsze determinowały określone uwarunkowania środowiska geograficznego i społecznego. Zawsze to, co nieznane, niewytłumaczalne, budziło określony lęk, a wszystko znane, przewidywalne, dawało poczucie bezpiecznej egzystencji.¹ Tak było, jest, i będzie, może jednak zwiększać się niejasność, niepewność i nieprzewidywalność zagrożeń. Współczesne pojęcie bezpieczeństwa nie znajduje prostego wyjaśnienia, jest wieloznaczne, złożone. By zrozumieć, czym jest bezpieczeństwo naszej Ojczyzny na początku XXI w. należy przyjrzeć się następującym pojęciom: bezpieczeństwo, bezpieczeństwo narodowe (państwa) i bezpieczeństwo międzynarodowe oraz zagrożenia bezpieczeństwa i czynniki warunkujące bezpieczeństwo.

Kształtowanie polityki w zakresie bezpieczeństwa narodowego jest najważniejszym zadaniem każdego współczesnego państwa. Na przestrzeni wieków zauważyć można wyraźną tendencję do stopniowego zwiększania się form i poziomów bezpieczeństwa, od bezpieczeństwa jednostkowego, poprzez rodowe, plemienne, narodowe aż do międzynarodowego. Kierunek tej ewolucji wskazuje jednoznacznie na zmierzanie do ukształtowania się systemu bezpieczeństwa globalnego. Na przełomie wieków XX i XXI świadomość krajów została zdominowana przez troskę o bezpieczeństwo, a poszukiwanie dróg i środków jego zapewnienia stało się priorytetowym dążeniem wszystkich rządów i organizacji międzynarodowych.

Bezpieczeństwo to wartość, która warunkuje pomyślny rozwój człowieka, grup społecznych, narodów i państw. Słowo to służy do określania wielu sfer związanych z życiem ludzkim. Od bezpieczeństwa o charakterze globalnym, regionalnym i lokalnym po bezpieczeństwo ruchu drogowego, pracy, życia intymnego i różnorodnych form współżycia. Na temat bezpieczeństwa napisano wiele opracowań, w różnych kontekstach, aspektach, wymiarach perspektywach, pojęcie to wkroczyło do publicystyki i nauki, wielu jej dyscyplin subdyscyplin. Temat ten odnajdziemy na płaszczyznach zarówno nauk humanistycznych, społecznych jak i technicznych, przyrodniczych czy filozoficznych. Współczesne pojęcie bezpieczeństwa jest, bowiem wieloznaczne, jego zakres ulega rozszerzaniu. Nie ma obszaru działalności, w którym nie odgrywałoby istotnej roli.

Problematyka bezpieczeństwa towarzyszy człowiekowi od zarania dziejów. Powstał imponujący dorobek intelektualny, rozwinięty system prawny oraz sieć wyspecjalizowanych instytucji, tworzących infrastrukturę narodowego i międzynarodowego bezpieczeństwa.

Głównymi czynnikami bezpieczeństwa w ogólnie rozpatrywanym makro-bezpieczeństwie pozostają państwa, jako instytucje polityczne, natomiast jednostki, grupy i organizacje społeczne, mimo iż otaczane coraz większą troską,

¹ A. Szerauc, *Dydaktyczne i wychowawcze aspekty edukacji dla bezpieczeństwa* (w:) E.A. Wesołowska, A. Szerauc (red.), *Patriotyzm, obronność, bezpieczeństwo*. Warszawa 2002, s. 53

pozostają w cieniu interesów państwa i innych podmiotów zrzeszających państwa. Państwo, najwyższa forma organizacji społeczeństwa, jest gwarantem ochrony życia i mienia obywateli, a także ładu państwowego oraz przestrzegania prawa. Obowiązkiem wszystkich organów administracji samorządowej i rządowej jest wypełnienie tych gwarancji, zarówno w czasie pokoju, jak i wojny, zaś pomoc obywateli w realizacji tych zadań jest ich moralną i naturalną powinnością.

W warunkach życia codziennego do ochrony ludności przeznaczone są etatowe, wyspecjalizowane jednostki, których zadaniem jest udzielanie niezbędnej pomocy. Wypadki drogowe, kolejowe, awarie sieci elektrycznych, gazowych nie naruszają i nie zakłócają normalnego funkcjonowania społeczeństwa, a przeznaczone do ochrony życia, zdrowia oraz mienia służby są w stanie zapanować nad sytuacją. Problem ochrony ludności zaczyna się komplikować, gdy niepożądane wydarzenia zaczynają burzyć porządek dnia codziennego, zostają naruszone i zachwiane podstawowe procesy społeczne, społeczeństwo przestaje normalnie funkcjonować, z obawą oczekując rozwoju dalszych wydarzeń. W takiej sytuacji państwo musi być szczególnie przygotowane od szybkiego i skutecznego opanowywania i likwidowania bądź minimalizowania potencjalnego lub realnego zagrożenia.

Państwo pełni, przeto funkcje usługowe, zarówno wobec jednostki, jak i grup społecznych. Powinno, zatem tak organizować przestrzeń społeczną, gospodarczą i polityczną, aby dla podmiotów, które go ustanowiły, stworzyć warunki bezpiecznej egzystencji. Bowiem wszystko, co czyni państwo, czyni dla dobra społeczeństwa, zapewniając mu warunki trwania, przetrwania i rozwoju. Państwo prowadząc politykę zagraniczną, wewnętrzną, finansową, rynkową czy edukacyjną ma na celu określony dobrostan ludzi, których reprezentuje. Aby zapewnić sprzyjające warunki funkcjonowania jednostkom i grupom społecznym, warunki dające im poczucie szansy rozwoju oraz braku zagrożeń, prowadzi określoną politykę społeczną. Jest to działalność podmiotów ustawodawczych, wykonawczych oraz kontrolnych państwa, jak również samorządów i organizacji samorządowych. Zmierzają do kształtowania należytych warunków pracy i życia, właściwych struktur społecznych oraz stosunków społeczno-kulturowych.

Rozwój sprawnego, wydajnego, właściwie zorganizowanego systemu bezpieczeństwa państwa jest fundamentalnym zadaniem polskiej polityki bezpieczeństwa. Na system ten składają się wszystkie odpowiedzialne za bezpieczeństwo w świetle Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej i właściwych ustaw organy oraz instytucje należące do władz ustawodawczych, wykonawczych i sędziowskich. Najważniejsze z nich to: Parlament, Prezydent RP, Rada Ministrów i centralne organy administracji rządowej. Ważnymi jego elementami są siły zbrojne oraz służby i instytucje rządowe zobowiązane do zapobiegania i przeciwdziałania zagrożeniom zewnętrznym, zapewnienia bezpieczeństwa publicznego, prowadzenia działań ratowniczych oraz ochrony ludności i mienia w sytuacjach nadzwyczajnych, a także w zakresie przewidzianym w Konstytucji RP i właściwych ustawach, władze samorządowe oraz inne podmioty prawne, w tym przedsiębiorcy tworzący potencjał przemysłowo obronny. Podsystem kierowania tworzą organy władzy publicznej i kierownicy jednostek organizacyjnych, które wykonują zadania związane z bezpieczeństwem narodowym oraz organy dowodzenia Sił Zbrojnych RP. Rola szczególna w kierowaniu bezpieczeństwem

narodowym przypada Parlamentowi, Prezydentowi RP i Radzie Ministrów. Podsystem kierowania jest gwarantem ciągłości podejmowania decyzji i działań w celu utrzymania bezpieczeństwa narodowego. Realizuje ponadto projekty związane z monitorowaniem źródeł, rodzajów, kierunków i skali zagrożeń; zapobieganiem powstawaniu zagrożeń bezpieczeństwa narodowego na terytorium Polski oraz poza jej granicami; zapobieganiem skutkom tych zagrożeń oraz ich usuwaniem, a także kierowaniem obroną narodową. Podsystemy wykonawcze tworzą natomiast siły i środki pozostające we właściwościach ministrów kierujących działami administracji rządowej, centralnych organów administracji rządowej, wojewodów, organów samorządu terytorialnego oraz innych podmiotów odpowiedzialnych za realizację ustawowo określonych zadań w zakresie bezpieczeństwa narodowego.

Prowadząc rozważania na temat potencjalnych zagrożeń bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej należy rozpocząć je od przypomnienia definicji bezpieczeństwa w ogóle, a bezpieczeństwa narodowego w szczególności.

Polska, jako państwo suwerenne, ma możliwość swobodnego podejmowania inicjatywy w dziedzinie bezpieczeństwa. Świadomość tej odpowiedzialności jest u nas szczególnie duża, gdyż jesteśmy jednym z europejskich narodów, które historia doświadczyła najsurowiej. Na 123 lata nasza Ojczyzna zniknęła z mapy Europy, a wysiłek późniejszych pokoleń był skupiony na walce o odzyskanie niepodległości. Cieszyliśmy się nią krótko. Byt Drugiej Rzeczypospolitej zakończył wybuch II wojny światowej. Polska ponownie utraciła suwerenność. Dopiero obalenie komunizmu w 1989 r. przywróciło nam wolność.

Opisując problematykę bezpieczeństwa nie sposób nie przedstawić (w zarysie) typologii oraz etymologii bezpieczeństwa.

Termin Bezpieczeństwo oznacza stan „bez pieczy” z łacińskiego „sine cura = securitas”.² W naukach społecznych bezpieczeństwo w najogólniejszym znaczeniu obejmuje zaspokajanie takich potrzeb, jak: istnienie, przetrwanie, tożsamość (identyczność), niezależność, całość, spokój, posiadanie i pewność rozwoju. Bezpieczeństwo, podstawowa potrzeba człowieka i grup społecznych, jest zarazem naczelną potrzebą państw i systemów międzynarodowych; jego brak wywołuje niepokój i poczucie zagrożenia. Dlatego każdy z wymienionych podmiotów stara się oddziaływać na swoje otoczenie zewnętrzne i sferę wewnętrzną, aby usuwać lub przynajmniej oddalać zagrożenia i eliminować własny lęk, obawy i niepewność.

Bezpieczeństwo: (...) „Jedna z najważniejszych potrzeb, którą człowiek musiał zaspokajać, aby móc żyć i się rozmnażać. Każde zagrożenie budziło w człowieku stres, a ten wywoływał reakcje obronne. Każdy człowiek mógł się bronić sam przed niebezpieczeństwem, ale jego obrona była wtedy mało efektywna. Gdy niebezpieczeństwo go przerastało szukał pomocy u innych współplemieńców i tak narodziła się potrzeba zorganizowanej obrony przed różnymi zagrożeniami”.³

Bytowanie człowieka wymaga jego aktywności, ukierunkowanej na zaspokojenie szeregu potrzeb o różnej złożoności i charakterze. Według A.H. Masłowa zaspokojenie potrzeb jest warunkiem zdrowia i rozwoju. Potrzeby

² D.B. Bobrow, E. Haliżak, R. Zięba (red.), *Bezpieczeństwo narodowe i międzynarodowe u schyłku XX wieku*. Warszawa 1997, s. 3

³ A. Szerauc, *Dydaktyczne...*, op. cit., s. 54

dzielią się na niższego lub wyższego rzędu i pozostają ze sobą w ścisłej zależności. Do tych pierwszych, wynikających z niedostatku, zalicza się potrzeby fizjologiczne i bezpieczeństwa. Te drugie, zwane też potrzebami rozwoju, to potrzeby: przynależności, miłości, uznania, szacunku, samorealizacji, wiedzy. Zaspokojenie potrzeb wyższego rzędu niemożliwe jest bez uprzedniego zaspokojenia potrzeb niższego rzędu.⁴ W przypadku zapewnienia wybranemu obiektowi jedynie fizycznego przetrwania mówimy o definicji bezpieczeństwa w ujęciu negatywnym. Tak więc w praktyce mamy do czynienia z dwojakim rozumieniem bezpieczeństwa. Pierwsze, negatywne i wąskie podejście traktuje bezpieczeństwo jako brak zagrożeń, skupiając się na analizie oddziaływań podmiotu w celu ochrony przed zagrożeniami dla jego istotnych wartości wewnętrznych. Drugie, pozytywne – postrzega kształtowanie pewności przetrwania, posiadania i swobód rozwojowych podmiotu. W pierwszym ujęciu bezpieczeństwo jest definiowane w przeciwstawieniu do zagrożenia, natomiast w drugim poprzez analizę kreatywnej aktywności podmiotu.

Bezpieczeństwo narodowe formułowane, jako cel polityki zagranicznej wyraża i orientuje na środowisko międzynarodowe wewnętrzne potrzeby, interesy i wartości danego państwa oraz jego systemu politycznego. Polityka bezpieczeństwa zakłada, więc dążenie do ochrony państwa i społeczeństwa przed zagrożeniami zewnętrznymi. W teorii stosunków międzynarodowych najwięcej uwagi poświęcili temu zagadnieniu badacze interesu narodowego, zwłaszcza zaliczani do amerykańskiej szkoły „realizmu politycznego”.⁵

Podjęli próbę zdefiniowania bezpieczeństwa narodowego przez pryzmat przyjętej definicji interesu narodowego. Doszli do wniosku, iż bezpieczeństwo jest jednym z najważniejszych interesów narodowych. Niektórzy badacze utożsamiają bezpieczeństwo z przetrwaniem (*survival*) lub samozachowaniem (*self-preservation*) traktując oba pojęcia, jako synonimy. Rozróżnienia tych dwu pojęć dokonuje R.E. Osgood, który twierdzi, iż bezpieczeństwo jest zjawiskiem subiektywnym i oznacza nieobecność strachu.⁶

Jak wynika powyższego, podstawową wartością wewnętrzną, która podlega ochronie w ramach bezpieczeństwa narodowego jest przetrwanie. Teoretycy do „kosza” definicji bezpieczeństwa narodowego wkładają takie wartości, jak: suwerenność i niezawisłość państwa, przetrwanie ludności, istniejący system społeczno-ekonomiczny, a zdaniem niektórych także panującą ideologię, międzynarodowy prestiż państwa, interesy własnych obywateli za granicą, dobrobyt, postęp gospodarczy, standard życia, itp. Różnorodne polityki można, zatem rozpatrywać, jako politykę bezpieczeństwa.

Polscy badacze stosunków międzynarodowych również włączają w to pojęcie szeroki zespół wartości politycznych, ideologicznych, gospodarczych, społecznych i kulturalno-cywilizacyjnych. A oto podstawowe wartości składające się na bezpieczeństwo narodowe:

- przetrwanie (państwa, jako niezależnej jednostki politycznej, narodu, jako wyróżnionej grupy etnicznej, biologiczne przetrwanie ludzkości);

⁴ M. Cieślarczyk, *Elementy socjologii bezpieczeństwa*. Warszawa 2004, s. 153

⁵ Charles Beard, Hans Morgenthau, George Kennan, Walter Lippman, Frederic Hartman, Robert E. Osgood, Karl Von Vorys, Karl Deutsch, Quincy Wright, Pierre Renouvin, Jean-Baptiste Duroselle, Raymond Aron, Joseph Frankel, Hedley Bull, John Gamett o inni

⁶ J. Flis, R. Jakubczak, *Bezpieczeństwo narodowe Polski w XXI wieku*. Warszawa 2006, s. 9

- integralność terytorialna;
- niezależność polityczna (w sensie ustrojowym, samowładności i swobody afiliacji);
- jakość życia (standard życia, szczebel rozwoju społeczno-gospodarczego, zakres praw i swobód obywatelskich, system kulturalny, „narodowy styl życia”, stan środowiska naturalnego, możliwości i perspektywy dalszego rozwoju).

Reasumując, bezpieczeństwo narodowe to misja narodowa całego społeczeństwa i jego organizacji państwowej, polegająca na ciągłej realizacji dwóch współzależnych funkcji, pierwszej – zapewnienia przetrwania, ochrony i obrony dziedzictwa narodowego oraz wartości i interesów narodowych przed faktycznymi i ewentualnymi zagrożeniami, a zatem zapewnienie warunków niezbędnych dla realizacji drugiej funkcji:

- tworzenia warunków pomyślnego życia i rozwoju obecnemu i przyszłym pokoleniom Polaków;
- tworzenia wewnętrznych i zewnętrznych warunków dla swobodnego rozwoju sprostania wyzwaniom, jakie niesie dla społeczeństwa zmienność, nieprzewidywalność i postęp cywilizacyjny.

W znaczeniu strukturalnym (systemowym) bezpieczeństwo narodowe to całokształt przygotowania i organizacji państwa dla nieustannego tworzenia bezpieczeństwa obejmujący następujące elementy:

- prawne podstawy bezpieczeństwa;
- politykę i strategię bezpieczeństwa narodowego;
- cywilną i wojskową organizację ochrony i obrony narodowej;
- infrastrukturę bezpieczeństwa;
- edukację dla bezpieczeństwa;
- sojusze i współpracę międzynarodową w zakresie bezpieczeństwa.⁷

Bezpieczeństwo narodowe współcześnie zajmuje pozycję pierwszoplanową decydującą o losach jednostek, społeczności lokalnych, narodów, ale zarazem i wspólnoty międzynarodowej. Dlaczego? Najważniejsze przyczyny to:

- Ojczyzna (wspólnota narodowa, wraz ze wspólnym terytorium) stanowi najwyższą wartość dla życia jej obywateli, a zarazem reprezentuje interes narodowy określany, jako *zespół ogólnych i stałych celów, na rzecz, których naród działa*. Cele te obejmują *potrzebę zjednoczenia się dla zabezpieczenia przed agresją; do podnoszenia standardu życia i dla utrzymania narodowej i międzynarodowej stabilności*,⁸
- Znaczenie państwa narodowego, jako najwyższej formy organizacyjnej narodu dla realizacji swych celów narodowych na arenie międzynarodowej, z których priorytetowym jest zapewnienie bezpieczeństwa narodowego,
- Tragiczne doświadczenia minionych czterech wieków historii Polski, które przyniosły ogrom ofiar ludzkich, cierpień, upokorzeń, grabieży majątku narodowego i zniewolenia,⁹ dwadzieścia milionów poległych, wywiezionych, zamordowanych.

⁷ Ibidem, s. 22

⁸ J. Kukułka, R. Zięba, *Państwo we współczesnych stosunkach międzynarodowych*. Warszawa 1992, s. 151

⁹ R. Jakubczak, J. Flis, *Bezpieczeństwo...*, op. cit., s. 17

Reasumując, pojęcie bezpieczeństwa należy rozpatrywać w kilku wymiarach, są one następujące:

1. Podmiotowy – jednostkowy, narodowy, międzynarodowy, globalny;
2. Przedmiotowy – wartości, środki i narzędzia, aktywność państwowa;
3. Procesualny – polityka, strategia, współzależności;
4. Strukturalno-realizacyjny – organizacje, instytucje, działania.¹⁰

Nie należy zapominać o jeszcze dwóch innych wymiarach bezpieczeństwa: personalnym i interpersonalnym. Bezpieczeństwo personalne widziane jest przez pryzmat pojedynczego człowieka, w tym przypadku bezpieczeństwo jest potrzebą jednostki ludzkiej. Drugi wymiar bezpieczeństwa dotyczy państwa oraz jego służebnej roli wobec obywateli i jest określany mianem interesu narodowego. Charakteryzując bezpieczeństwo narodowe nie sposób nie odnieść się do bezpieczeństwa międzynarodowego jako stanu stosunków międzynarodowych, którego zewnętrznym odzwierciedleniem są określone instytucje i struktury, traktaty i normy oraz mechanizmy i procedury, a także układ sił między państwami, prezentowany z reguły w formie porównawczej, który ilustrowały potencjały demograficzne, gospodarcze i militarne usystematyzowane w liczby, wykresy, tabele, etc.

Ten opis zaczyna się pomału „dezaktualizować”. Państwa dysponują określonymi, zazwyczaj dokładnie znanymi ilościami broni oraz środków ich przenoszenia, jak również innymi typami i systemami uzbrojenia, co nie oznacza, iż można określić stopień i zakres zagrożeń oraz metody skutecznego przeciwdziałania tym i innym zagrożeniom. Współcześnie zaczyna nie opłacać się podbijanie nowych terytoriów, albowiem skuteczniej i taniej można podporządkować sobie inne kraje za pomocą środków ekonomicznych, finansowych, technologicznych, panowania nad środkami masowego przekazu, itp. Reasumując, wymiar militarny bezpieczeństwa międzynarodowego ma nadal istotne znaczenie, jednak nie wyczerpuje istoty sprawy, nie jest zatem najważniejszą częścią składową kształtującego się na nowo systemu bezpieczeństwa zarówno na płaszczyźnie lokalnej i regionalnej, jak i w skali globalnej.

Warto w tym miejscu rozważyć przypomnieć wygłoszoną w latach dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku tezę polityczną, że stary porządek zastępuje nowy nieporządek.¹¹ Wśród polityków i badaczy jest silna nuta nostalgii za światem uporządkowanym, w którym jeśli nawet dominował pierwiastek zła, na które umiano lub sądzono, że umiano, reagować w sposób adekwatny i unieszkodliwiać je. Współcześnie jest inaczej. Cechami wyróżniającymi międzynarodowy system bezpieczeństwa utrzymujący się od kilkunastu lat, jest niejasność, niepewność i nieprzewidywalność.

Współczesne ujęcie bezpieczeństwa narodowego stanowi zasadnicze odejście od dotychczasowego wąskiego postrzegania bezpieczeństwa w kontekście zagrożeń polityczno-militarnych dominujących w XX wieku, wieku potwornych wojen światowych i konfrontacji nuklearnej. Zasadnicze zmiany nastąpiły w jego postrzeganiu i określaniu oraz w zakresie przedmiotowym. Do

¹⁰ R. Jakubczak, *Obrona narodowa w tworzeniu bezpieczeństwa III RP. Podręcznik dla studentów*. Warszawa 2004, s. 60

¹¹ 27 stycznia 1993 r. szef Foreign Office Douglas Hurd wygłosił w Chatham House odczyt pt. *The New Disorder*

przeszłości odchodzi płaszczyzna wojskowo-polityczna. Można stwierdzić, iż powszechnie uznaje się tendencję do jego przedmiotowego poszerzania o następujące płaszczyzny: ekonomiczną, naukowo-techniczną, ideologiczną, kulturowo-edukacyjną, społeczną, cywilizacyjną, etyczno-moralną i ekologiczną.

Wyjaśniając naturę bezpieczeństwa, należy mieć na uwadze jej związek ze zjawiskiem zagrożenia, które należy odnosić do sfery świadomości danego podmiotu (człowieka, grupy społecznej, narodu lub narodów). Zagrożenie oznacza pewien stan psychiki lub świadomości wywołany postrzeganiem pewnych zjawisk, jako niekorzystnych lub niebezpiecznych. Szczególnie ważne są oceny formułowane przez dany podmiot, albowiem leżą one u podstaw działań podejmowanych w celu umacniania jego bezpieczeństwa. W takim ujęciu zagrożenie zawiera się w sferze świadomości i ma charakter subiektywny. Drugi aspekt zagrożenia stanowią czynniki powodujące ten stan niepewności i obaw; będą to zatem realne działania innych uczestników życia społecznego niekorzystne i niebezpieczne dla żywotnych interesów i podstawowych wartości danego podmiotu (jednostkowego albo zbiorowego). Sytuacje takie jawią się w percepcji społecznej jako trudne, toteż zdarza się, że niesłusznie postrzegane są jako niebezpieczeństwa, a przecież część owych zjawisk ma charakter nie tyle zagrożeń co wyzwań, tzn. niezbywalnych potrzeb wymagających sformułowania odpowiedzi i podjęcia właściwych działań. Rozróżnienie bywa niełatwe, bowiem zarówno zagrożenia i wyzwania są negatywnie wartościowane. Niezależnie jednak od wszystkich trudności związanych z identyfikacją zagrożeń, wiedza o nich jest podstawową przesłanką do wszczęcia działań prewencyjnych.

Pojęcie zagrożenie oznacza, zatem pewien zakres zdarzeń (losowych lub wywołanych celowo), które wywierają negatywny wpływ na funkcjonowanie polityczno-ekonomicznych struktur państwa, a także na warunki egzystencji ludności oraz stan środowiska naturalnego. *Istota współczesnego zagrożenia polega na tym, że jest ono niespodziewane.*¹²

To prawda, nieuniknioność zagrożeń, „skazanie” na klęski żywiołowe, wojny, konflikty, katastrofy techniczne i ciągła walka z przeciwnościami losu są istotą życia ludzkiego od samego jego początku.

Od dawien dawna rasa ludzka staje z dnia na dzień w obliczu nowych wyzwań i zagrożeń w dziedzinie bezpieczeństwa, którym – jak napisał Roman Kuźniar – skutecznie przeciwdziałać będzie można tylko wtedy, gdy w działaniu społeczeństw i rządów będzie dominowało hasło: po pierwsze bezpieczeństwo. Złudne i naiwne okazały się bowiem proroctwa o odejściu do historii tragedii wojen światowych i blisko półwiecza życia na krawędzi wojny nuklearnej, wyrażone w tezach: F. Fukuyamy: *koniec historii* i B. Clintona: *po pierwsze gospodarka głupcze*.

Zapewnienie trwałego bezpieczeństwa narodowego jest dla nas (powinno być) warunkiem przetrwania oraz dziejową szansą do zaakcentowania naszej obecności w Europie. Nowe zagrożenia będą bardziej zróżnicowane i wieloaspektowe, a mniej przewidywalne. Ludzkość będzie zmagać się z negatywnymi następstwami postępującej globalizacji, wzrostu demograficznego oraz zmian klimatu. Gospodarcze i społeczno-polityczne zagrożenia dla stabilności bezpieczeństwa stanowić będą wzrost dysproporcji w poziomie życia między

¹² H. Kissinger, *Polska powinna bronić własnych interesów*, „Rzeczpospolita” nr 38 z 22.09.2001 r.

bogatymi w poszczególnych krajach, jak również między państwami oraz zróżnicowanie infrastrukturalne, polaryzacja kultur i wyznań. Intensywny napływ ludności ze terenów wiejskich do miast z jednoczesnym spadkiem szans na zatrudnienie będzie przyczyną wzrostu bezrobocia, rozrastania się dzielnic nędzy i patologii. Zasadniczym wyzwaniem dla bezpieczeństwa pozostanie niekontrolowany obrót bronią, materiałami i technologiami podwójnego przeznaczenia oraz proliferacja broni masowego rażenia i środków jej przenoszenia.

W niektórych krajach prowadzone będą prace badawczo-produkcyjne, zmierzające do skonstruowania i wyprodukowania tego typu broni. Niewątpliwie będzie temu sprzyjać rozwój energetyki jądrowej oraz rozwój nowoczesnych technologii. Nowe zagrożenie może stwarzać posiadanie broni masowego rażenia przez państwa autorytarne oraz międzynarodowe organizacje terrorystyczne. Niebagatelnym wyzwaniem będzie rosnące zapotrzebowanie na wyczerpujące się, nieodnawialne zasoby naturalne, zwłaszcza źródła energii. Fakt, iż znaczna część światowych zasobów ropy naftowej i gazu ziemnego jest skoncentrowana w regionach państw pozostających pod rządami autorytarnymi może spowodować powstanie ognisk zapalnych, konfliktów i wojen, a te kolei mogą doprowadzić do poważnego kryzysu energetycznego.

Geostrategiczne położenie Polski w sercu Europy, na przewężeniu bałtycko-karpackim głównym lądowym korytarzu azjatycko-europejskim, w sąsiedztwie dwóch mocarstw o naturalnych skłonnościach do ekspansji kosztem sąsiadów. W takim położeniu Polska, stanowiąc klucz bezpieczeństwa europejskiego nie może być, więc kiedykolwiek słaba pod względem politycznym, gospodarczym, wojskowym, kulturalnym i przede wszystkim moralnym. To od umiejętności (wiedzy i mądrości), woli, wysiłku i wytrwałości Polaków w ciągłym tworzeniu bezpieczeństwa międzynarodowego będzie zależeć nasz przyszły los, a także pośrednio los Europy z uwagi na kluczowe znaczenie usytuowania Polski dla jej bezpieczeństwa, wynikającego z geostrategii i doświadczeń ponad 1000-letniej historii narodu polskiego.

Czynnikami znacząco zmniejszającymi możliwość destabilizacji i powstawania napięć w bezpośrednim otoczeniu terytorium kraju, będzie integracja polityczna, ekonomiczna oraz wojskowa Polski w ramach Unii Europejskiej, a także kontynuacja procesu rozszerzania się Unii o kolejne państwa położone na wschód od Polski.

Największym i najpilniejszym wyzwaniem w tworzeniu bezpieczeństwa narodowego Polski w XXI w. winna być zatem ochrona i obrona terytorium Rzeczypospolitej Polskiej poprzez obronny system wojskowy składający się z elitarnych wojsk operacyjnych i powszechnej obrony terytorialnej, a zatem budowa obronnego systemu wojskowego, stosownego i niezbędnego dla zapewnienia wiarygodnego i efektywnego odstraszania, ochrony obrony, jak również realizacji zadań obrony wspólnej w ramach Sojuszu Północnoatlantyckiego. Niemniej jednak trzeba z dystansem podchodzić do haseł typu: mała armia zawodowa, NATO nas obroni, Polska jest bezpieczna, nikt nam nie zagraża, itp. Błędem jest zakładanie, że będzie dobrze. Wyborcy demokratycznego społeczeństwa opanowani przez nadkonsumpcję i wygodnictwo zalewani są powodzią telewizyjnych newsów, chłoną demagogiczne idee raju na ziemi. priorytetowym wyzwaniem w organizacji bezpieczeństwa narodowego Polski

w XXI w. jest zatem dotrzeć z wiedzą i mądrością o tworzeniu przyszłego bezpieczeństwa narodowego do szerokich mas.

Największą szansę w tworzeniu bezpieczeństwa narodowego stanowi nasz potencjał ludnościowy – niemalże jednorodne narodowo społeczeństwo, dynamiczne, świadome daru wolności i demokracji, żądne osiągnięcia cywilizacyjnego Zachodu, a zarazem zachowujące dumną cechę starożytnych Słowian z największą w Europie populacją młodzieży, jeżeli zostanie włączony i wykorzystany w strukturach ochrony i obrony narodowej oraz gospodarce, kulturze i usługach, ów kapitał, to powinniśmy spać spokojnie. Ale wspomniany potencjał należy wykorzystać. Stąd konieczność zwiększenia zdolności i sprawności cywilnych środków i metod obrony narodowej, jak również szerszego przygotowania sił zbrojnych do wsparcia władz i społeczeństwa w sytuacjach zagrożeń nie militarnych.

Dlatego największym wyzwaniem dla strategii ochrony i obrony narodowej jest włączenie potencjału ludzkiego Polski w cywilne i wojskowe przygotowania oraz działania ochrony i obrony wartości i interesów narodowych, których podstawą będzie świadomość narodowa, patriotyzm, postawa obywatelska oraz edukacja wszystkich Polaków. Za przykład służyć może postawa patriotyczna i obywatelska społeczeństwa amerykańskiego wobec zagrożeń bezpieczeństwa międzynarodowego po ataku z 11 września 2001 r. Na progu XXI w. zatem przy uwzględnieniu doświadczeń przeszłości, jak również dynamiki rozwoju zagrożeń, głównym wyzwaniem w organizacji bezpieczeństwa narodowego musi być „twórcza strategia” a nie „strategia odwlekania”. Twórcza strategia to taka, która kreuje zawczasu przyszłe bezpieczeństwo, koncentrując się na zapobieganiu i wyprzedzaniu zagrożeń oraz eliminacji ich źródeł.

Aktualny stan pogarszającego się naszego bezpieczeństwa, należy przypisać słabości i braku profesjonalizmu instytucji publicznych i państwowych oraz niewłaściwie prowadzonej edukacji w tym zakresie. Najprawdopodobniej, żyjąc spokojnie „pod parasolem” NATO strachu przed napaścią z zewnątrz nie odczuwamy, ale w życiu codziennym napotykamy na wiele elementów przeszkadzających nam czuć się bezpiecznie we własnym domu, na ulicy, w szkole (lęk o bezpieczeństwo dzieci) czy w środkach komunikacji; martwi nas stan służby zdrowia. Nie ma jednolitego planu walki z narkomanią, bezrobociem, bezdomnością, zubożaniem społeczeństwa. Problemami bezpieczeństwa wewnętrznego zajmują się po trosze wszyscy, czyli właściwie nikt. Państwo nie ma koncepcji, nikt tych spraw nie koordynuje, brakuje konkretnego programu, pewnej ponad politycznej „doktryny”.

Postulat tworzenia bezpieczeństwa musi być nadrzędnym imperatywem w funkcjonowaniu państwa, społeczności lokalnych i życiu każdego człowieka z osobna. Bezpieczeństwo Rzeczypospolitej, tak indywidualne, jak i zbiorowe powinno być troską każdego z nas, w każdym momencie naszego życia i naszej aktywności. By tak było, by

Rzeczpospolita w całości i godności zawsze mogła pozostać, trzeba do tego trzech rzeczy

- *uczciwych obyczajów,*
 - *sprawiedliwych sądów,*
 - *i biegłości w sztuce wojennej [A. Frycz-Modrzewski],*
- albowiem *Przyszłość polski od was zależy (...)*

Wolności się nie posiada, Wolność się stale zdobywa (...)

Wolność łatwiej odzyskać, niż ją potem utrzymać (...) [Jan Paweł II].

Aby to mogło się ziścić potrzebny jest ogólnokrajowy program edukacyjny, obejmujący swoim zasięgiem całe szkolnictwo, władze samorządowe oraz wszystkie instytucje publiczne. Konieczne jest zatem zwiększenie intensywności dokształcania zarówno nauczycieli jak i działaczy samorządowych oraz wójtów, burmistrzów, starostów i wojewodów. Byłoby to możliwe, gdyby ludzie znaleźli czas i chęci na poznanie metod i dróg postępowania, aby osiągnąć właściwy cel. Zmiany są możliwe, bowiem jedynie przy zmianie mentalności całego społeczeństwa, a zwłaszcza decydentów, zamierzony cel osiągniemy. Wiele dobra przyniosłaby właściwa postawa obywatelska – postawa poszanowania własnego narodu, godła, barw narodowych oraz hymnu państwowego, ale także postawa uczciwej pracy, poczucia dumy i przywiązania do swojej Ojczyzny, przypomnienie sobie, że posiadamy przebogate tradycje narodowe oraz olbrzymi dorobek kulturowy. Jeżeli zależy nam na spokojnym wychowaniu naszych dzieci sprawy bezpieczeństwa powinniśmy wziąć w swoje ręce, uruchamiając przy tym nasze serca i rozumy.

Streszczenie

Państwo pełni funkcje usługowe, zarówno wobec jednostki, jak i grup społecznych. Powinno, zatem tak organizować przestrzeń społeczną, gospodarczą i polityczną, aby dla podmiotów, które go ustanowiły, stworzyć warunki bezpiecznej egzystencji. Wymienione kwestie stanowią „rdzeń” artykułu, w którym autor opisuje ogólnie pojęte bezpieczeństwo w funkcjonujących strukturach społecznych, politycznych czy zawodowych w dowiązaniu do środowiska geograficznego. Problematyka artykułu to również próba scharakteryzowania czynników politycznych kształtujących ewolucję poziomów bezpieczeństwa w ujęciu historycznym z podziałem na konstrukcję, strukturę od jednostkowej do czasów budowania bezpieczeństwa globalnego. Prezentowana sfera ukazana jest także przez pryzmat zaspokajania potrzeb niższego i wyższego rzędu. Jako konkluzję a zarazem wyzwanie autor eksponuje osiągnięcie pożądanego stanu świadomości społecznej w omawianych kwestiach.

Słowa klucze: bezpieczeństwo, państwo, suwerenność, zagrożenia, strategia

Summary

The State performs its duties as a servicing entity towards an individual as well as various social groups. Therefore, it should organize public, economic, political spheres in such a way that those entities will have secure existence. The previously mentioned issues will make “the backbone” of the very article in which the author describes the general view of safety in various social, political or professional structures combined with a geographical aspect. The subject matter of the article also aims at characterizing political factors that shape the evolution of safety levels from a historical perspective with the division into construction and structure from an individual safety to times of building global one. The presented sphere is shown from an angle of satisfying basic and higher needs. Achieving a required state of social mind in the issues described below are treated as a conclusion and challenge.

Key words: security country sovereignty threats strategy

Bibliografia

1. Bobrow D.B., Halizak E., Zięba R. (red.), *Bezpieczeństwo narodowe i międzynarodowe u schyłku XX wieku*. Warszawa 1997
2. Cieślarczyk M., *Elementy socjologii bezpieczeństwa*. Warszawa 2004
3. Flis J., Jakubczak R., *Bezpieczeństwo narodowe Polski w XXI wieku*. Warszawa 2006
4. Jakubczak R., *Obrona narodowa w tworzeniu bezpieczeństwa III RP. Podręcznik dla studentów*. Warszawa 2004
5. Kissinger H., *Polska powinna bronić własnych interesów*, „Rzeczpospolita”, nr 38 z 22.09.2001
6. Kukułka J., Zięba R., *Państwo we współczesnych stosunkach międzynarodowych*. Warszawa 1992
7. Szerauc A., *Dydaktyczne i wychowawcze aspekty edukacji dla bezpieczeństwa* (w:) E.A. Wesołowska, A. Szerauc (red.), *Patriotyzm, obronność, bezpieczeństwo*. Warszawa 2002
8. 27 stycznia 1993 r. szef Foreign Office Douglas Hurd wygłosił w Chatham House odczyt pt. The New Disorder

